

جاذبه های «گردشگری اسلامی» در عمارت «تاج محل هندوستان»

علی اختر هندی^۱

چکیده:

تاج محل یکی از مشهورترین آرامگاه موجود در جهان اسلام است که در دوره معاصر از مقصد های مهم گردشگری اسلامی نیز به شمار می آید. تاج محل بنای یادبودی که برای ممتاز محل همسر شاه جهان شناخته شد، از نمونه های بسیار زیبایی معماری اسلامی در شبه قاره هند به شمار می آید. به همین علت این نوشتار که قصد دارد درباره « رویکرد فقه گردشگری تاج محل هند بپردازد.

ابتدا به معرفی هندوستان پرداخته ایم که هندوستان دومین کشور پرجمعیت ترین کشور بعد از چین می باشد و اولین کشور ۷۱ ملت خوانده می شود بعد از آن معنای گردشگری و تاریخچه تاج محل بیان شده که پادشاه مغول به خاطر یاد همسر خود ساختن زیبا و بزرگ بوسیله معمار ایرانی و هندی به اتمام رساند ولی گردشگران جهان باید این را بدانند که تاج محل فقط بخاطر عشق همسر ساخته نشده بلکه در حقیقت در و دیوار های تاج محل و در ساختمان زیبایی آن آثار وجودی خدا و عشق معنوی هم نهفته است در این نوشتار توضیح دادیم که تاج محل یک فقه گردشگری اسلامی می باشد که انسان با نگاه آیات قرآن و معمار اسلامی بلافاصله به یاد خدا می افتد و همین طور بیان نمودیم که کنار تاج محل ،مسجد بزرگی وجود دارد که در زمان پادشاه مغول نماز یومیه برگزار می شد ولی الان بخاطر مشکلات اساسی فقط نماز جمعه برگزار می شود. و در آخر نظریات دانشمندان جهان در مورد تاج محل و معمار اسلامی، ایرانی، هندی به مختصر توضیح دادیم. تاج محل نمادین ترین آرامگاه باقی مانده در جهان اسلام از جنبه طراحی معماری است که به اندازه کافی هنوز هم مورد بررسی قرار نگرفته است.

کلید واژه ها: تاج محل ، ممتاز محل ، آرامگاه ، معماری ایرانی ، هند

جاذبه های «گردشگری اسلامی» در عمارت «تاج محل هندوستان»

۱. دانش پژوه کارشناسی ارشد کلام اسلامی مجتمع آموزش عالی اصفهان

مقدمه:

تاج محل یکی از مشهورترین مجموعه های آرامگاهی گردشگری اسلامی در جهان است که بسیاری از مردم جهان حداقل نام آن را شنیده اند و وعده بسیاری با برخی از فضاهای آن از طریق تصاویر آشنا هستند.

بدون شک تاج محل یکی از مهم ترین آثار عجایب هفتگانه جدید در جهان شناخته شده این بنا در واقع آرامگاهی است بسیار زیبا و خاص که در شهر آگرا در کشور هندوستان و در نزدیکی شهر دهلی پایتخت این کشور بوده. بنای مشهور تاج محل که یکی از ارزشمندترین آثار معماری در دنیاست، در زمان سلسله بابرین هندوستان که همزمان با پادشاهان صفویه در ایران حکمرانی می کردند و توسط شاه جهان پادشاه مشهور این سلسله ساخته شده است.

و تاج محل الان یکی از جهانی در زمینه فقه گردشگری اسلامی و هنری محسوب می شود این بنای مهم در عهد حکومت شاه جهان امپراتور مغولان هند در قرن هفدهم میلادی به وجود آمد امپراتور مغول هند بزرگترین حامیان هنر و معماری بودند و علاقه بسیار در گسترش و طراحی قلعه،ها کاخ ها،مساجد و مقابر داشتند.

در حقیقت این بنا هدیه شاه جهان به همسر خود بوده و جسد وی و همسرش در این محل دفن شده اند. بر اساس روایات تاریخی باقی مانده، شاه جهان همسر سوم خود با نام ممتاز محل را بسیار دوست داشت و پس از مرگش آرامگاهی برای وی ساخت تا یاد و خاطره اش را زنده نگه دارد.

تاج محل از نگاه فقه گردشگری اسلامی هم قابل انکار نیست جذاب تر اند چون پادشاه مغول نقاش ماهر ایرانی را داشتند که برای پادشاه روی دیوار آیات قرآن و اشعار فارسی مزین نمود.

پیشینه تحقیق:

در این نوشتار تحقیق بنده کوشش شده تا اینکه تاج محل در فقه گردشگری اسلامی ثابت شود ولی در حال حاضر خیلی کم تحقیق در ضمن این انجام شده است و البته برای پیشینه تحقیق چند تا کتاب و مجلات نوشته شده است مثلا نقش پارسی بر بناهای فاخر هند، گسترش طراحی در معماری هند، معماری اسلامی و تاج محل و غیره نوشته شده است.

روش تحقیق:

روش نوشتار توصیفی، تحلیلی و به شیوه جمع آوری اطلاعات کتاب خانه ای است.

هدف تحقیق:

در این نوشتار ما شروع می کنیم فقه گردشگری تاج محل هند و همین طور جایگاه فقه گردشگری نزد گردشگران جهان تا معلوم شود که گردشگری اسلامی تاج محل بر چه جایگاهی استوار هست.

تعریف گردشگری:

گردشگری که ترجمه ی توریسم [Tourism] بوده و عربی آن سیاحت است عبارت است از "گذران اختیاری مدتی از اوقات فراغت خویش در مکانی غیر از محل سکونت دائمی به قصد التذاذ" (باهر، ۱۳۷۷، ۱۳). از لحاظ علم لغت شناسی واژه توریسم از کلمه تور گرفته شده است که از ریشه لاتینی Tournare است و در اصل به معنای ترجمه کردن، غلتانیدن، عوض کردن جهت و برعکس کردن به کار می رود. ولی در اصطلاح امروز جهان، توریسم به شرط برگشت به محل اقامت و سکونت، به گردش های کوتاه یا بلند مدت گفته می شود (شماعی، ۱۳۸۷، ۸۴).

در قانون توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی، مصوب مهرماه ۱۳۷۰ مجلس شورای اسلامی، ایرانگردی و جهانگردی گردشگری اینگونه تعریف شده است ماده ۱ - "منظور از ایرانگردی و جهانگردی عبارت است از هر نوع مسافرت انفرادی یا گروهی که بیش از ۲۴ ساعت بوده و به منظور کسب و کار نباشد." (کارگر، ۱۳۸۶، ۹۹ به نقل از مجموعه قوانین ۱۳۷۰، چاپ روزنامه رسمی دادگستری)

معرفی کشور هندوستان:

کشور پهناور هندوستان با قرار داشتن در جنوب آسیا بخش اعظم جنوب قاره آسیا و شبه قاره هند را به خود اختصاص داده جمعیت هند ۱۰۴۵۰۰۰۰۰ نفر است که دومین کشور پرجمعیت دنیا پس از چین به شمار می آید.

هند بیش از سی و پنج شهر بزرگ با جمعیت بالای یک میلیون تن دارد. بمبئی، دهلی، کلکته، مدرس، بنگلور، حیدرآباد، آگرا، میسور، جی پور، گوا، پونا، بوپال، تریواندروم، سورات و کانپور از شهرهای مهم این کشور پهناور هستند .

هند دارای تاریخ و فرهنگ بسیار کهن و پربراری است که به ۳۰۰۰ سال پیش از میلاد می رسد. هند سرزمین نژادها، زبان ها، آیین ها، و فرهنگ های فراوان و گوناگون می باشد. در هند صدها زبان و هزاران گویش و لهجه وجود دارد. علاوه بر دو زبان هندی و انگلیسی که در قانون اساسی این کشور زبان رسمی اعلام شده است، ۲۲ زبان دیگر در یک یا چند ایالت موقعیت زبان رسمی را دارند .

تاریخچه تاج محل:

تاج محل (به هندی: **ताज महल**، به فارسی و اردو: تاج محل) از پرآوازه ترین بناهای جهان و آرامگاه زیبا و باشکوهی است بادشاه برای ساخت تاج محل، زمینی را در جنوب شهر آگرا در نظر گرفتند که جنوب دهلی نو پایتخت هند واقع شده است و یکی از عجایب هفتگانه جدید دنیا به شمار می‌رود. این بنا به دستور شاه جهان، پنجمین امپراتور گورکانی هند به منظور یادبود همسرش بنام ارجمند بانو بیگم مشهور به ممتاز محل که در سال ۱۶۳۱م در سفری جنگی به هنگام وضع حمل فوت کرد بنا شده است. ۲ این ساختمان بر پایه مخلوطی از، هندی و باستانی بنا شده است و در ساخت آن ۲۰۰۰۰ هنرمند و معمار از نقاط مختلف آسیا به خصوص ایرانی ها شرکت داشته‌اند. آغاز ساخت تاج محل (سال ۱۶۳۲ م ۱۰۴۲ ش) بوده و در (سال ۱۶۴۷ م) ۱۰۵۷ ش) تکمیل شده است. احمد لاهوری سده یازدهم هجری) سرمعماران سازنده تاج محل در هندوستان بوده‌اند البته بسیاری از محققان معماری به تاثیر فرهنگ و هنر ایرانی در طراحی این مجموعه اشاره کرده اند (Chavdhvri, ۱۹۹۱, ۳۰) و بیل دورانت نیز معمار آن را استاد عیسی شیرازی دانسته اند که گویا خوشنویسی کتیبه‌های در و دیوارهای تاج محل به امانت عیسی واکگذار شده بوده است (دورانت، ۱۳۴۳، ۸۵). البته برخی متون دیگر نیز معماران هندی را در طراحی آن دخیل دانسته اند (بتلی، ۱۳۸۹، ۱۶).

حقایق جالبی از تاج محل:

جالب است بدانید تاج محل در طی روز با رنگ های مختلفی دیده می شود. صورتی رنگ به هنگام صبح، سفید شیری در بعدازظهرها و در زیر نور ماه نیز طلایی به نظر می رسد. گفته می شود این تغییر رنگ خوشنودی خداوند عالم می باشد.

توصیف تاج محل هند:

تاج محل در نزدیکی شهر آگرا و در کنار رودخانه جمنا قرار دارد. زمین آن مستطیلی با اندازه های ۵/۱۱۱۲ * ۳۷۳ متر تقریباً برابر با ۹۰۱ * ۳۰۲ متر (Koch, ۲۰۰۶, ۱۰۳) است که محور طولی آن عمود بر رودخانه است، این مجموعه از چهار عرصه تشکیل شده است: عرصه اول که به شکل مستطیل است، در کنار رودخانه قرار دارد که زیبایی آن ها را چهار برابر زیاد می کند و بناهای آن بر روی سکویی مرتفع قرار گرفته است، سکوی اصلی این عرصه از سنگ سرخ است. در وسط این سکو، یک سکو دیگر با سنگ مرمر سفید ساخته شده که ساختمان مزار در روی آن قرار داده شده است. (ملا عبدالحمید لاهوری، ۱۸۶۷، ۳۸۳)

عرصه دوم یعنی باغ به شکل مربع با طرح چهار باغ است که هر یک از چهار بخش باغ دوباره به چهار قسمت دیگر تقسیم شده است، چهار نهر در وسط این عرصه و یک حوض در وسط آن قرار دارد. سه دروازه در انتهای سه بخش محورهای عمود برهم ساخته شده و بخش چهارم به سوی ساختمان آرامگاه گشوده مانده است. عرصه سوم به شکل مستطیل و موسوم به جلوخانه است که برای کارکنان و خدمت کاران مجموعه در نظر گرفته شده بود. چهار دروازه در امتداد دو محور اصلی این فضا وجود دارد. دروازه اصلی و مهم یعنی دروازه ای که ورود به باغ و سپس مزار از طریق آن انجام می شود، در وسط جبهه شمالی میدان جلوخانه قرار دارد. به همین سبب دروازه ورودی از هر دو طرف (به سمت باغ و به سمت میدان جلوخانه) به شکل بیرون زده ساخته شده است. بعدها دو مقبره در دو سو به این فضا اضافه شده است (Koch, 2006, 16)

عرصه چهارم به شکل مستطیل نزدیک به مربع است که در جنوبی ترین بخش مجموعه قرار گرفته و از طریق سه دروازه امکان ورود به آن وجود داشته است. این فضا که چهارسو بازار خوانده شده از دو راه متقاطع به شکل چهارسو و چهار کاروان سرا در چهار طرف این عرصه تشکیل شده است.

تاج محل هر چند با نام سمبل عشق ابدی و وفاداری معروف است ولی این را نباید فراموش کرد که تاج محل بر اساس قوانین اسلامی و با دست معمار مسلمانان ساخته شده است این خود بزرگ ترین دلیل فرهنگ اسلامی و معنوی را بیان می کند.

در شهر آگرا ((تاج محل)) آنچه که گردشگران جهان را مورد توجه به آثار معنوی اسلامی و نزدیک شدن به گردشگری معنوی کمک می کند می توان به چند دسته تقسیم کرد:

۱- آیات قرآن روی دیوار تاج محل

اولین چیزی که از تاج محل برای گردشگران مورد توجه خاص قرار می گیرد این است:

که در تمام دیوارهای تاج محل با آیات قرآن کریم حک شده است و نگاه بشر از آیات الهی یقیناً برای انسان ها موجب نشاط و شادابی، و هم درزندگی روزمره مره موجب پاداش اُخروی خواهد شد.

و ما بخوبی می دانیم که ثواب خواندن قرآن و تلاوت کردن و حتی نگاه کردن به طرف قرآن بی شمار هست چون آیات الهی قلب مرده را زنده می کند.

و در این باره رسول خدا(ص) می فرماید:

يَا بُنَيَّ لَا تَقْفُلْ عَنِ قِرَاءَةِ الْقُرْآنِ إِذَا أَصْبَحْتَ، وَإِذَا أَمْسَيْتَ فَإِنَّ الْقُرْآنَ يَحْيِي الْقَلْبَ الْمَيِّتَ

و يَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ؛

فرزندم از خواندن قرآن غافل مباش، زیرا که قرآن دل مرده را زنده می کند

و از فحشا و زشتی باز می دارد.

در روایات دیگر از معصومین علیهم السلام نقل شده است که نگاه کردن به طرف آیت

قرآن موجب تفکر و پند انسان می باشد. (بحرانی ۱۴۱۶، ج ۱، ص ۱۹)

رسول خدا صلی الله علیه و آله نیز در این باره فرمودند:

سهم چشم هایتان را از عبادت بپردازید. پرسیدند: یا رسول الله! سهم چشم از عبادت چیست؟ فرمود: نگاه کردن به آیت قرآن و تفکر در آن و پند گرفتن از شگفتی های آن است (سیوطی ۹۱۱، ق ۸۶).

اگر به نمای روبرویی ساختمان مرمرین دقت کنیم می یابیم که بر پیشانی دو طرف پیش طاق ها آیات سوره یس سوره حمد، سوره ملک و بعضی از نام های دربهشت و به خط ثلث نوشته و قاب بندی شده است. بهمین سبب از زیباترین بنا به شمار می رود (بورکهارت، ۱۳۷۸، ۱۶۷)

برخی از متون خوشنویسی شده از قرآن انتخاب شده اند که تحقیقات دانشگاهی اخیر نشان داده به انتخاب فردی به نام امانت خان بوده است.

عبدالحق شیرازی در سال ۱۰۱۸ ه از شیراز به هندوستان مهاجرت کرده است و به دلیل مهارت بسیارش در امر خطاطی شاه جهان به او لقب امانت خان داده است.

سه نفر دیگر یعنی استاد عیسی شیرازی نقشه نویسی (طراح) و امانت خان شیرازی (کتیبه نگار) و سعید حنیف قندهاری به عنوان سیر عمارت (ناظر) یاد شده است. (غروی، ۱۳۴۸، ۳۸).

راجع به آیات قرآنی یکی از خاورشناسان که تحقیقات مفصلی پیرامون تاج محل انجام داده است می نویسد:

حجم خوشنویسی آیات قرآنی در کتیبه های تاج محل نسبت به سایر معابد و مساجد و مقابر عصر اسلامی هندوستان در عهد مغول چشمگیرتر است. آیاتی از پانزده سوره ی قرآن بیش از بیست و دو مفهوم اسلامی را بزرگترین شاهکار هنر معماری جهان در کتیبه های تزئینی خود منعکس ساخته است و تاج محل را به عنوان مناره بلند تبلیغ قرآن مطرح نموده است. (مانزو؛ ۱۳۸۰، ۸۸)

۲- اسامی نام خدا روی قبر ممتاز محل

هنگامی که گردشگران اسم های خداوند عالم را می بیند بطور مستقیم در یاد خدا خود رامی یابد چون یاد خداوند قلب انسان را منور می کند و هنگامی که هنگامی که نام خدا برده می شود، یک دنیا عظمت، قدرت، علم، و حکمت در قلب انسان متجلی می گردد؛ چرا که او دارای اسماء حسنی و صفات علیا و صاحب تمام کمالات، و منزله از هرگونه عیب و نقص است .

چون که در قرآن کریم خداوند عالم می فرماید: یا ایها الذین امنوا اذکرا الله ذکراً کثیراً (*) و سبحوه بکرهً و اصیلاً. ای کسانی که ایمان آورده اید خدا را بسیار یاد کنید و صبح و شام او را تسبیح نمایید. تا اینکه گول شیطان نخورید. (احزاب، آیه ۴۱ و ۴۲)

بهمین سبب وقتی گردشگران خارجی و داخلی برای زیارت ممتاز محل کنار قبر می ایستند و اسم های خداوند عالم را مشاهده می کند مستقیم سفر مادی آنها تبدیل به سفر های معنوی می شود و در قلوب آنها نور معنوی بیدار می شود.

بهمین علت قبر ممتاز بانو، ارجمند بانو و شاه جهان در داخل ساختمان تاج محل قرار دارد. قبر اصلی در زیر زمین و سنگ های نمادینی نیز در طبقه دوم قرار دارند. در داخل آرامگاه یا درگاه تاج محل دو قبر وجود دارد که با سنگ مرمر یکپارچه تزئین شده است. بر روی این سنگ با خط نستعلیق فارسی اسامی خداوند نوشته شده است. کنار سنگ مرمر قبر سمت راست به خط نستعلیق نوشته شده است: مرقد منور ارجمند بانو بیگم مخاطب به ممتاز محل. کنار سنگ مرمر چپ نوشته شده: مرقد مطهر اعلی حضرت فردوس آشیانی صاحبقران ثانی شاه جهان طاب ثراه سنه ۱۰۷۶ ق. (علی اصغر حکمت شیرازی ۲۶، ۱۳۳۷)

۳- مسجد تاج محل

یکی از بخش های تاج محل که اهمیت زیادی برای مسلمانان آگرا دارد، مسجدی قرمز رنگ و ماسه سنگی است که در سمت چپ مجموعه قرار گرفته است. مسلمانان زیادی برای تجمع، برگزاری نماز جمعه و یا برای نماز در مناسبت های خاص، به این بخش تاج محل می روند . باربارا برند، مولف کتاب هنر اسلامی درباره این مکان آورده است:

در دو طرف بنای اصلی تاج محل دو بنای کوچکتر و قرینه به چشم می خورد که در سمت غرب یک مسجد سه گنبدی وجود دارد که از سنگ قهوه ای مایل به قرمز ساخته شده و نام الله و آیاتی از قرآن در تمام قسمت های خارجی و داخلی مسجد به چشم می خورد. و در شرق بنایی است که زمانی به مثابه مهمان سرا به کار می رفته است. (باربارا برند ۱۳۸۳، ۲۶)

در اصل مسجد یک نوع عشق بین خالق و مخلوق است و یک نوع ارتباط با روح معنوی می باشد بهمین خاطر مسجدی که در تاج محل بنا شده برای گردشگران جهان یک نوع پیام رسان توحید، توحید پرستی و یکتا پرستی می باشد چون هر انسان عاقلی که وقتی مسجد را مشاهده می کند ذهنش بطور مستقیم به ذات الهی وصل می شود و در ذهن گردشگران سوال متعددی بوجود می آورد:

- چرا در تاج محل مسجدی بنا شده؟
- فوائد مسجد و عبادت چیست؟
- آثار و برکات مسجد چیست؟
- چرا باید نماز در مسجد خواند؟
- ابوعلی سینا می گوید:

«هرگاه در مسئله ای متحیر می ماندم، به مسجد می رفتم و نماز می خواندم و به مبدأ کل و آفریدگار جهان می نالیدم، باشد که مشکل مرا بگشاید و آن سختی را بر من آسان نماید». (نیشاپوری، ۱۳۴۰، ۵۸)

داخل مسجد دارای طراحی با ظرافتی است که کف آن از موادی ساخته شده که مثل مخمل قرمز به نظر می آید. این مسجد برای ۵۶۹ نمازگزار ظرفیت دارد. در زمان پادشاه مغل نماز یومیه در همان مسجد تاج محل برگزار می شد و پادشاه مغل نیز در این مسجد نماز یومیه با همراه جماعت می خواند. فضای داخلی مسجد با نوشته های قرآنی تزیین شده است. که برای گردشگران جهان گردش معنوی را فراهم می سازد، جلوی مسجد استخر بزرگ وجود داشت که در قدیم برای وضو و غسل استفاده می کردند.

ولی متأسفانه، الان خواندن نماز یومیه در تاج محل از طرف دولت هندوستان ممنوع اعلام شد

روزنامه «تایمز آف اندیا» هند در این زمینه نوشت:

سازمان باستان شناسی هند، اقامه نمازهای یومیه در مسجد تاج محل شهر اگر در شمال کشور را ممنوع اعلام کرده و مسلمانان می توانند تنها نماز جمعه را در این مسجد اقامه نماز کنند. فاسان سواران، از مسئولان باستان شناسی هند در این زمینه گفت:

این اقدام بر اساس حکم دادگاه اتخاذ شده و تنها اقامه نماز جمعه در تاج محل مجاز است. (خبرگزاری بین المللی ۱۴ آبان، ۱۳۹۷)

یکی از ارکان اساسی ادیان الهی و به ویژه اسلام، عبادت است. عبادت؛ یعنی راز و نیاز کردن با خداوند و نجوای گفتن با او. جوهر و جان این نیایش، حضور قلب و توجه به خداست (خمینی، سید روح الله، ۱۳۹۷ ح ۲۷)

برای فراهم شدن عبادتی این چنین، به شرایط و عوامل فراوانی نیاز هست که مکان عبادت، یکی از آن هاست. برای نمونه، نماز در کوچه و خیابان، حتی در صورت درست بودن، نمی تواند با حضور قلب همراه باشد. اسلام با در نظر گرفتن مکانی به نام مسجد است در حقیقت مکان مناسبی را برای نماز و ارتباط بندگان با خداوند پیش بینی کرده است. نام مسجد، گواه درستی این سخن است. مسجد؛ یعنی جای سجده، کرنش در پیشگاه خداوند و به دیگر سخن؛ یعنی جایگاه نماز و تقرب جستن به خداوند بزرگ؛ زیرا سجده، برترین نمونه و شکل عبادت و بندگی است.

داخل مسجد دارای طراحی با ظرافتی است که کف آن از موادی ساخته شده که مثل مخمل قرمز به نظر می آید. این مسجد برای ۵۶۹ نمازگزار ظرفیت دارد. فضای داخلی مسجد با نوشته های قرآنی تزیین شده است.

مهم ترین ویژگی مسجد که آن را از ساختمان مهمان سرا متمایز می کند، محراب و منبر مسجد است که طراحی خاصی دارد و جلوه زیبایی به مسجد بخشیده است.

۴- اشعار مذهبی فارسی

زبان فارسی پیش از آنکه هندوستان مستعمره انگلستان شود، دومین

زبان رسمی این کشور (در دوره گورکانیان زبان رسمی) و زبان فرهنگی

و علمی بشمار می رفت. اما پس از استعمار، انگلیسی ها در سال ۱۸۳۲

با زور انگلیسی را جایگزین فارسی کردند.

اشعار یک نوع هنر و زیبایی می باشد برای گردشگران جهان یک نوع

یادآوری هنر هست که اسلام هم هنر و زیبایی را می پسندد و همیشه

مورد تحسین از طرف معصومین می باشد. و حتی زیبایی نزد

کلام معصومین هم مورد ستایش واقع می شود از این طور تاج محل

با اشعار زیبایی خود زیبایی هنر اسلام را به جهانیان یاد آوری می کند

حضرت امام علی علیه السلام در مورد زیبایی می فرمود: **إِنَّ اللَّهَ جَمِيلٌ يُحِبُّ الْجَمَالَ، وَ يُحِبُّ أَنْ يَرَى آثَرَ النِّعْمَةِ عَلَى عَبْدِهِ** (کلینی ۱۳۸۷، ج ۶، ص ۴۳۸)

یعنی «خداوند جمیل است و جمال و زیبایی را دوست دارد و همچنین دوست دارد اثر نعمت های خود را در مردم مشاهده فرماید.

توضیح حدیث:

اسلام علاوه به جمال باطنی، خداوند جمال ظاهری مردم را نیز دوست دارد، خدا دوست دارد نعمتهایی را که به مردم بخشیده و زیباییهایی را که به آنان عطا فرموده آشکارا مشاهده نماید. آن کس که اندام موزون و صورت زیبا دارد، خود را شکسته و نازبیا ننماید، کسی که دارای نعمت سلامتی است خویشتن را مریض و ناتوان جلوه ندهد، کسی که ثروتمند است، لباس پستی که مایه خواری وی می شود نبوشد، خلاصه خداوند دوست دارد ظاهر و باطن مردم زیبا باشد، خدا دوست دارد که جان مردم از زیور صفات جمالیه زیبا گردد و جسم مردم از تجمل

ظاهری و نعمت‌هایی که عطا فرموده جمیل و زیبا باشد .

علاوه بر بیرون و داخل بنای اصلی تاج محل، در بناهای پیرامونی، طاق ورودی‌ها و مساجد ذکر شده انبوه آیات قرآن و نوشته‌های فارسی که در نهایت زیبایی و دقت حجاری شده است، دیدگان هر بیننده‌ای را مسحور می‌کند و به عنوان نمونه در چهار طرف بنای اصلی آیات قرآن با سنگ تراشی زیبایی تزئین شده است و این بر این اشاره و شاهد است که اسلام هنر را از ته دل قبول کرده

هنر اسلامی یا هنرهای مسلمانان به بخشی از هنر اطلاق می‌شود که در جامعه مسلمانان و نه لزوماً توسط مسلمانان رواج داشته است.

هرچند ممکن است این هنرها در مواردی با تعالیم و شریعت اسلام انطباق نداشته باشد ولی تأثیر فرهنگ اسلامی و منطقه‌ای در آن به‌خوبی نمایان است. هنر اسلامی یکی از دوران‌های شکوهمند تاریخ هنر و یکی از ارزشمندترین دستاوردهای بشری در عرصه هنری به‌شمار می‌آید و شامل انواع متنوعی از هنر همچون معماری، خوشنویسی، نقاشی، سرامیک و مانند آن‌ها می‌شود. هنر اسلامی هنری نیست که فقط به آیین اسلام ارتباط داشته باشد. اصطلاح «اسلامی» نه تنها به مذهب، بلکه به فرهنگ غنی و متنوع مردمانی که در سرزمین‌هایی که آیین اسلام در آن رواج دارد نیز اشاره می‌کند.

همان‌طور که اشاره شد، تاج محل مرقد منور ارجمند بانو بیگم مخاطب به ممتاز محل است. روی سنگ روی قبر او شعری نوشته شده است:

زین جهان رفت چو ممتاز محل

در جنت برخش حور گشاد

بهر تاریخ ملایک گفتند

۵- تاج محل اسلامی از زبان دیگران

پس از آن که ساخت مقبره باشکوه تاج محل به اتمام رسید، دیری نگذشت که شهرتش به گوشه گوشه دنیا رسید و زبانزد عام و خاص شد. وبسیاری از مردم برای دیدن تاج محل با نیت گردشگری اسلامی که یکی از پادشاه مسلمان هند ساختمان عجایی ساخته و حتی بسیاری تحت تأثیر زیبایی این مقبره مرمرین دست به قلم شدند و در وصفش چیزها گفتند. در این جا برخی از این جملات را از زبان آدم‌های شهیر و برجسته می‌خوانیم:

الف- شاه جهان، امپراتور مغول

چشم انداز این عمارت مرمرین، آه از نهاد بلند می کند و آفتاب و ماهتاب را می گریاند. در این دنیا، تاج محل بنا شد تا شکوه خالق و سازنده خود را به رخ بکشد .

ب- هاجز، نقاش معروف بریتانیایی

تاج محل همچون مروارید بی مثالی است که در پهنه لاجوردی آسمان جا خوش کرده و بی مانندترین اثر هنری ممکن محسوب می شود.

ج- بایارد تیلور، رمان نویس معروف آمریکایی

تا به حال شده قصری را در آسمان بنا کنید؟! این جا به راحتی یک نمونه اش را خواهید دید که سال هاست انگشت حیرت بر دهان جهانیان گذاشته است. و تا بحال هیچ معماری مثل اسلامی ندیدم.

د- سر ادوین آرنولد

تاج محل تنها یک سازه معمولی نیست، بلکه شمایی از شور و اشتیاق امپراتوری عاشق است که در آجر آجر این بنا خانه کرده است. که بزگترین معمار اسلامی را هم بوسیله تاج محل در جهان معروف کرد. (www.karnaval.ir).

جاذبه های «گرانشگری اسلامی» در عمارت «تاج محل هندوستان»

جمع بندی و نتیجه:

نتیجه تحقیق را می توان در ذیل دریافت نمود:

هنر ایرانی یکی از مؤثرترین عناصر هنر اسلامی است که توسط مسلمانان در جهان گسترش یافت- بی تردید تاثیر هنر معماری ایرانی بر هنر معماری هندی به دوره ساسانیان باز می گردد. تاج محل یکی از فقه گردشگری اسلامی هند می باشد چون با نگاه تاج محل آیات قرآن کریم و اشعار فارسی دیده خواهد شد و این ها حس معنوی می دهد و این هم یکی از زحمات ایرانی بحساب می آید. تاج محل توان دارد که گردشگری مادی را تبدیل به گردشگری معنوی بکند.

روابط فرهنگ عمیق و گسترده بین ایران و جامعه هند و به ویژه نظام اداری و فرهنگی آن در قرن های ۱۰ تا ۱۳ هجری قمری که موجب استفاده از خط و زبان فارسی در بسیاری از عرصه های اداری و فرهنگی شد نمایان گر ارتباط بسیار عمیق بین فرهنگ معماری ایران و معماری اسلامی هند است همسانی و تشابه عناصر و طرح های مهم معماری بناهای آیینی مسلمانان هند به ویژه در قرن های ۱۰ تا ۱۳ هجری قمری با معماری بناهای آیینی ایران چنان است که هیچ شکی برای اقتباس معماری بناهای آیینی اسلامی هند از بسیاری عناصر و طرح های ایرانی باقی نمی گذرد.

جاذبه های «گردشگری اسلامی» در عمارت «تاج محل هندوستان»

منابع:

• قرآن کریم

۱. باربارا برنر، هنر اسلامی (۱۳۸۳). مهنز شایسته‌فر، نوبت چاپ اول، مطالعات هنر اسلامی.
۲. باهر، حسین، دگراندیشی پیرامون گردشگری ایران گردی و جهانگردی، (۱۳۷۷). تهران دانشکده حسابداری و مدیریت دانشگاه علامه طباطبائی، شماره ۲۰.
۳. بتلی، کلود، گسترش طراحی در معماری هند، (۱۳۸۹). ترجمه حسین سلطان زاده، تهران، چهار طاق.
۴. بحرانی، هاشم بن سلیمان، برهان فی تفسیر القرآن (۱۴۱۶). بنیاد بعثت، قم دار التفسیر.
۵. بورکهارت، معماری اسلامی (۱۳۷۸)، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران.
۶. تیتوس بورکهارت، هنر اسلامی: زبان و بیان، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران ۱۳۶۵ ش.
۷. حضرت امام خمینی (ره)، چهل حدیث، ۱۳۷۱، موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.
۸. دورانت، ویل، تاریخ تمدن، (۱۳۴۳). ترجمه مهر داد مهرین، کتاب اول، بخش دوم، چ ۲، تهران، اقبال.
۹. سیوطی، عبدالرحمن بن ابوبکر جامع الصغیر (۱۴۲۹). دارالفکر للطباعة والنشر والتوزیع، لبنان بیروت.
۱۰. شمعی، علی، نقش جهانگردی در فرآیند همگرایی و توسعه فرهنگی کشورهای اسلامی، (۱۳۸۷) نامه پژوهش فرهنگی، شماره اول، سال نهم، صفحه ۱۰۶-۸۱، ۱۳۸۷.
۱۱. شیرازی، علی اصغر حکمت، نقش پارسی بر بناهای فاخر هند (۱۳۳۷). کتابخانه ابن سینا، تهران چاپ سوم.
۱۲. غروی، مهدی، تاج محل (۱۳۴۸). مجله هنر و مردم، شماره ۱۲۸، تهران.
۱۳. کلینی، محمد بن یعقوب، اصول کافی (۱۳۸۷) آیت الله مهدی، جهان آرا، تهران.
۱۴. مانزو ژال پال، (۱۳۸۰). ترجمه گلپایگانی، هنر در آسیای مرکزی، نشر آستان قدس رضوی.
۱۵. ملا عبدالحمید لاهوری، (۱۸۶۷). «پادشاهنامه» تصحیح مولوی کبیرالدین احمد و مولوی عبدالرحیم، جلد ۲، کلکته.
۱۶. نیشاپوری، غلامرضا، داستانها و حکایت‌های مسجد (۱۳۴۰). سید جمال الدین اسدآبادی، محل نشر قم.

۱. Chaudhuri, Nirad.C, (1991). "India", in Great
۲. <http://marando.blog.ir/1397/07/05>
۳. <https://www.karnaval.ir/things-to-do/taj-mahal-india>
۴. Koch, (2006). "The Coplete Taj Mahal", Thames & Hudson, London.